

ETTEVADE

Suvine seenetav sügiskuu

September ehk mihklikuu on alati eestlaste elus tähtsal kohal olnud – oluline täitmaks kartulisalvesid ning seenepurke. Puhja vanasõna järgi on aga «septembrikuu üks õnnetu kuu. Vanatont on sel kuul taivast maha tulnud».

Tegelikult tuli tont tänava Eestisse juba varem, sest säärast vaenamist pole üheainsa töökoha jagamise pärast veel nä-

tud. Mis riigikogul tegemata jäi, tuleb seekord pööripäeval ja teatris ära teha. Valijamehed peaksid aga arvestama üht maa-rahva tarkust: pööripäeval oli (vast on nüüdki) keelatud pügamine – muidu jäävat lambakari haigeks!

Kui tavaliselt tegevat presidendid ilma, siis vahel on lugu vastupidi. 15 aastat tagasi leiti USAs seos valimiste ja nende va-

hele jääva nelja aasta vihma vahel. Normikohase sademetehulga puhul jäi võimalolev partei peale, põua puhul aga vahetus nii kuivi, märgi kui vahepealseid aastaid.

Lõpuks: edasised septembripäevad töötavad esialgu ilma poolest tulla kenad, jahedate öödega, kuid oluliste sademeteta. Rahvas võib julgelt seenele sõita.

Ilmateadlane

Ain Kallis

kirjutab

ilmast

iga kuu

Lauri Kulpsoo

TAGASIVADE

Augusti tavapäraseid ootamatused päädisid tormiga

Augustid kipuvad siinmail alati ajalukku minema. «August, see igavene august. See kummalistest kummalisim kuu,» leidis juba Volde-mar Panso. Lõikuskuusse on sattunud Eesti kõige palavam päev (+35,6° 11. augustil 1992 Võrus), kuivarekord Valgast (ei ainsatki piiska 2002. aastal), nn sajanditorm 1967. aastal, hulk uputusi ja muudki.

Inimesed olid suvel juba harjunud pideva põua ja suplussooja mereveega, nii et augusti alguse järsud ilmamuutused olid paljudele üllatuseks. Sünoptik Merike Merilainu sõnadega: «Usinad ilnamudelid arvutasid päeva jooksul neli korda uusi sajusummasid ning vihma esinemise aegu.»

Jäine merevesi

Kord rabas vihm ootamatult ehitajaid, kord kangestusid põhjarannikul suplejad talvise merevees. Viimast nähtust põhjustas süvaveekerge ehk apvelling – idakaare tuuled muutsid rannikuhoovuse suunda ning soojad pindmised veekihi kandusid avamerale. Asemele kerkis jääne 4–7-kraadine süvavesi.

Võrtsjärve ääres puhkajaid kimbutas teine häda. Nimelt oli seal veetase sedavõrd madalaks muutunud, et ujumissügavuse ni jõudmiseks oli nii pikk maa minna, et tuli võileib kaasa võtta. Kere läks vahepeal heledaks.

Nüüd küsimus mälumängureile: mille poolest sarnanes tänava Jangtse jõgi Hiinas meie Emajõe? Vastus – mõlemad olid rekordiliselt madalad. Ja Põhi paistis kätte mõlemal.

Põud hakkas taanduma

Augustis halastas ilmataat põllu- ja metsameestele. Aga ikka vaid kohati. Kohe kuu algul sai Pärnu kahe päevaga 46 millimeetrit vihma, seevastu kahekümne päevaga Narva vaid kaks ja Tallinn kümme millimeetrit. Üpris kuivale jäi seekord Kunda – vaid 13 mm terve kuuga! Võrreldes aga Virtsu 96 millimeetriga oli see häbemata väike veekogus.

Eesti keskmiseks sademete hulgak arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis 52 mm, mis teeb 66 protsenti normist ehk pikaajalisest keskmisest. Pole kõige hullem näitaja.

Kõigi kolme suvekuu jook-

Paides lõhkus tuul katuseid ja murdis puud. Seda autot laastasid katusele lennanud eterniiditükid.

Tiit Reinberg / Järva Teataja

sul tuli vihma keskmiselt 210 millimeetrit ehk 53 protsenti normist. Märjem kant oli Pärnu 180 millimeetriga (91%), Kunda sai nabi neljandiku ehk 50 millimeetrit.

Kohe kuu algul sai Pärnu kahe päevaga 46 millimeetrit vihma, seevastu kahekümne päevaga Narva vaid kaks ja Tallinn kümme millimeetrit.

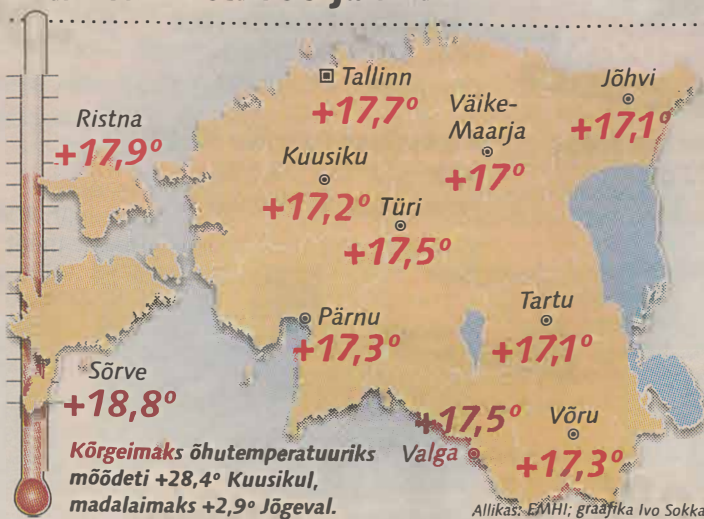
Õhusooja üle ei võinud augustis keegi nuriseda – Eesti keskmiseks rehkendati 17,4 kraadi (norm 15,4). Ka kogu suvi oli kuum: Tartu pikaajalisest

möötereas (1865. aastast alates) 17,6 kraadiga üheksandal kohal! Kõigi nende kuude vältel püsis tuleoht metsades väga kõrge.

Sageli esines äikest – kuu teisel poolel pea iga päev kuskil. 29. augustil näiteks läks riigikogu raksatades lõhki – pärast hääletustulemuste teatavakstege mist käis ka taevast pauk. (Aga mitte nii mõjuvalt ega õigel ajal kui 1376. aastal, mil täpne pikselööök otse valimiste majja mõjutas kardinale viima paavsti residentsi Avignonist tagasi Rooma. Ikkagi Jumala märk!)

Äikesega kaasnesid tugevad tuuled – Paides murdusid puud ja lendasid katused. Trombiks ei saanud toda tormi siiski pidada, liialt lai oli tema tööfront.

Lõikuskuu oli soe ja kuiv

Välisilmast

- Nagu ilmataadil viimastel aastatel tavaks, saatis ta piksetormi Göteborgi kohale just EMI kümnevõistluse ajaks.
- Kagu-Aasiat rappis mitu taifuuni: Prapiroon (vihmajumal), siis Saomai (hommikutaht) ja lõpuks nn supertai fuun Iniki.
- Budapestis hukkus äikesetormis kolm inimest, vigastatud oli üle 250. Linnavõimud eirasid sünoptikute hoiatusi.
- Mitu Hiina provintsi kannatas poole sajandi rängima põua käes. 18 miljonil inimesel napib joogivett.
- Ränkadest mussoonvihmadest põhjustatud maalihked tapsid sadu elanikke Nepal, Indias ja Pakistanis.

Aastate eest

- 725 aastat tagasi uputas tugev taifuun (Kamikaze – jumalik tuul) Jaapani rannikul suure osa mongolite laevastikut.
- 340 aasta eest hävis Antillides Guadeloupe'i saare lähedal orkaanis laevastik 2000 mehega.

1906. aasta lõikuskuu oli Tartus jahe (14°C) ja väga märg (146 mm).

Postimehele anti teada

- **Viljandist.** 12. augustil olivad siin suured hobustega võidusõitmisel. Vihma kallas nagu pangiga kaela. Sõitjaid oli rohkesti, üleni mudased ja märjad, et kohutav näha. See pidi löbu olema!
- **Nõo laadalt.** Hinnad olivad kõrged. Tõsiseid kakelusi ei tulnud ette.
- **Tallinnast.** Praegu on taevast väljas hale ja hall, tuulekene külm ja kõle, ilm on ülepea õige puuduliste omadustega.
- **Valparaisos Chiles** oli maa värisemine. Hirmu ja ahasust, mis järgnesivad, ei või kirjeldada. Need, kes surma suust pääsenud, olivad hirmu pärast nagu nõdrameelised.

1956. aasta august oli Tartus külm (13°C) ja vihmane (103 mm).